

PEYZAJ KORİDORLARI

Viyana, Avusturya'nın görünümü. | Shutterstock

Peyzaj koridorları, peyzaj süreçlerini de ele alarak, ekolojik anlamda habitatlar arası, sosyal anlamda ise kültürel mekanlar arası bağlantılılığa ve rekreasyonel kullanımlara olanak sağlayan çizgisel öğelerdir. İlk olarak 1867 'de F. Law Olmsted parkları ve açık yeşil alanları birbirine bağlayarak yeşil yol tanımını ortaya koymuştur (Emerald Necklace-Zümrüt Gerdanlık). 1960'larda Lewis, Olmsted'in yeşil yol tanımından farklı olarak, çevresel ve kültürel kaynakları da tanımlamış ve buna "çevresel koridor" demiştir (Fabos 2004). 1867'den günümüze kadar olan süreçte koridorlar tüm dünyada çevresel, kültürel ve rekreasyonel ihtiyaçlara cevap vermektedir (Doğan 2012).

1.1.1 Koridorların işlevleri

1.1.1.1 Koridorun ekolojik işlevleri

Dramstad vd. (1996) koridorların ekolojik işlevlerini üç başlık altında toplamıştır. Bu başlıklar ayrıntılı açıklamalarıyla aşağıda verilmiştir (Doğan 2012).

- Türlerin hareketliliği için koridorlar
- Bariyerler; Yollar ve Rüzgar kıranlar
- Akarsu Koridorları

Türlerin hareketliliği için koridorlar

1. Genişlik ve bağlantılılık, öncelikli olarak koridorların beş temel fonksiyonunu (habitat, iletici, filtre, kaynak ve depo) yerine getirir (Şekil 2.1) (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

Forman (1995) bu beş koridor işlevini aşağıdaki gibi tanımlamıştır (Doğan 2012).

Habitat: Koridorlar bulundurdukları türlere habitat görevi görmektedir. Koridorlarda kenar türler ağırlıktadır. Bununla birlikte çoklu habitat türleri ve istilacı egzotik türlere de ev sahipliği yapabilmektedir.

İletim: Koridorların form ve fonksiyon prensipleri iletme odaklanmaktadır. Koridorlar enerji su, sediment, besin ve organik madde akışını sağlarlar. Hayvanların dinlenme ve beslenme arasında hareketliliğini sağlayarak iletim görevini görmektedir.

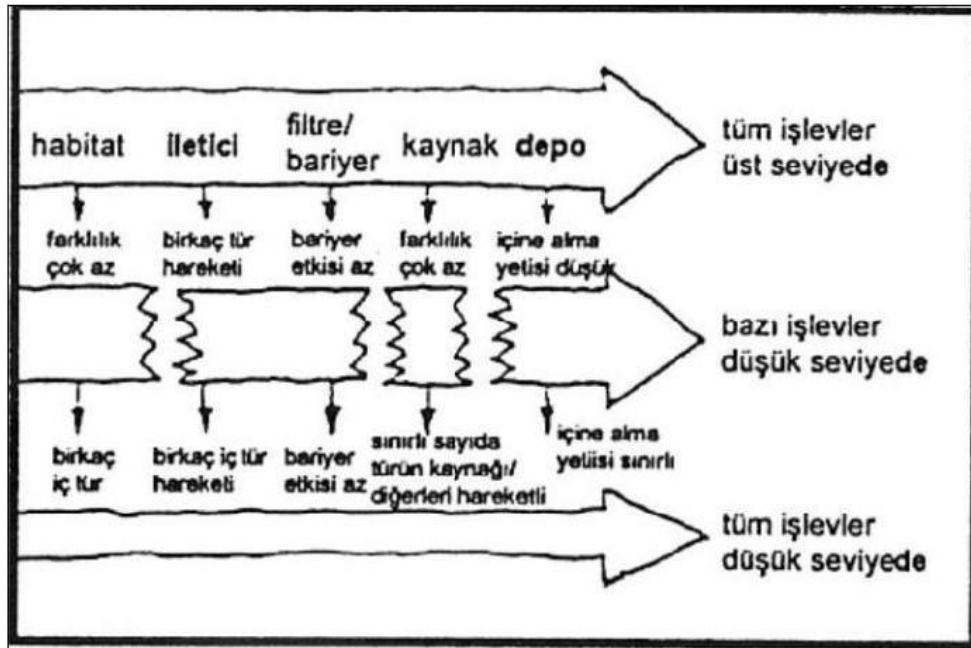
Filtre /bariyer: Koridor nesnelere geçişini engellediğinde filtre/bariyer görevi görmektedir.

Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş

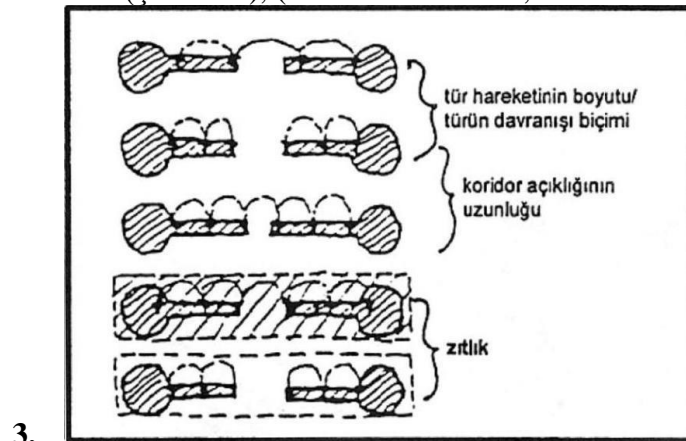
Kaynak: Yeni bir koridor büyük bir alanın ya da ormanın içinden geçiyorsa matris değişecektir. Bazı objeler (hayvanlar, su, araçlar gibi) hareket ederken, matris içinde yol açarlar. Bu yüzden koridor matristeki çeşitli etkilerle kaynak gibi davranmaktadır.

Depo: Koridor çayırlık ya da ormanlık alandan geçiyorsa depo gibi davranmaktadır. Örneğin Uçan kar, toprak ve tohumlar ağaçlandırılmış koridorlar tarafından tutulmaktadır.

Şekil 2.1 Koridor fonksiyonları üzerinde genişlik ve bağlantılılık (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

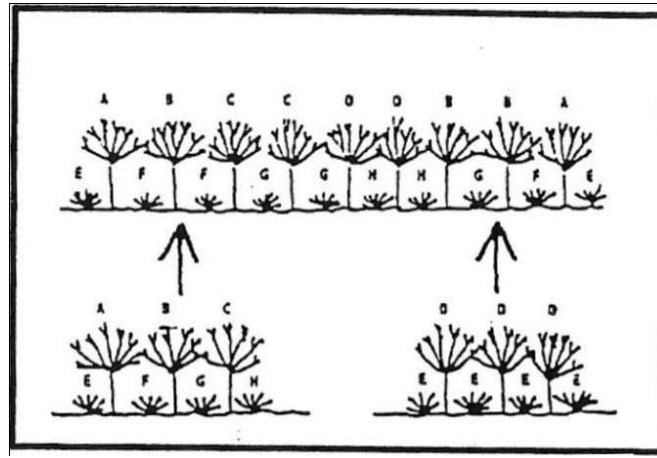
2. Bir türün hareketliliği üzerinde koridordaki boşluğun etkisi, boşluğun uzunluğuna dayanmaktadır (Şekil 2.2), (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

3.

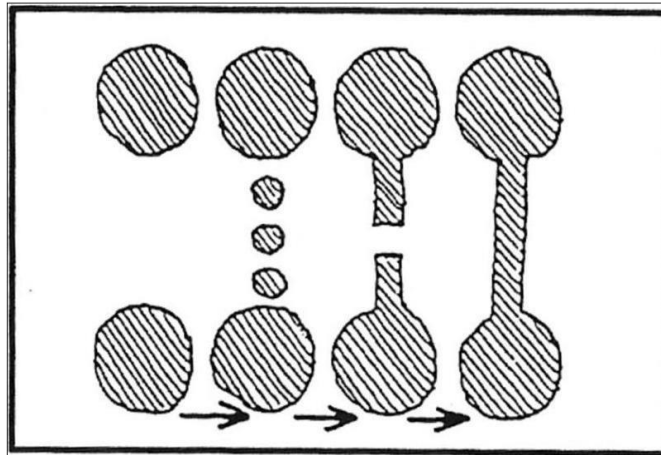
Şekil 2.2 Koridor boşluğun etkililiği (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

4. Koridorlar ve büyük lekeler arasında vejetasyon yapısı açısından benzerlik, tercih edilmektedir. Bununla birlikte çoğu durumda büyük lekeler arasında, iç türlerin hareketliliğinde tek başına yapısal benzerlik büyük olasılıkla yeterli olacaktır (Şekil 2.3), (Dramstad vd 1996) (Doğan 2012).

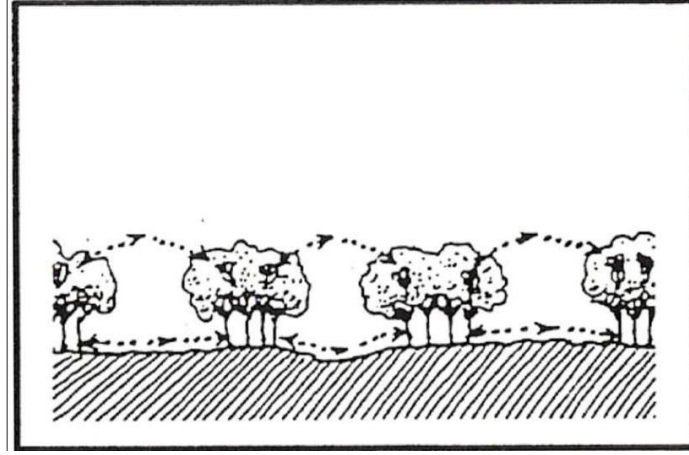
Şekil 2.3 Floristik-yapısal benzerlik (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

5. Adım taşları dizisi, koridor olmaması durumunda iç türlerin lekeler arası hareketliliğini sağlamaktadır (Şekil 2.4), (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

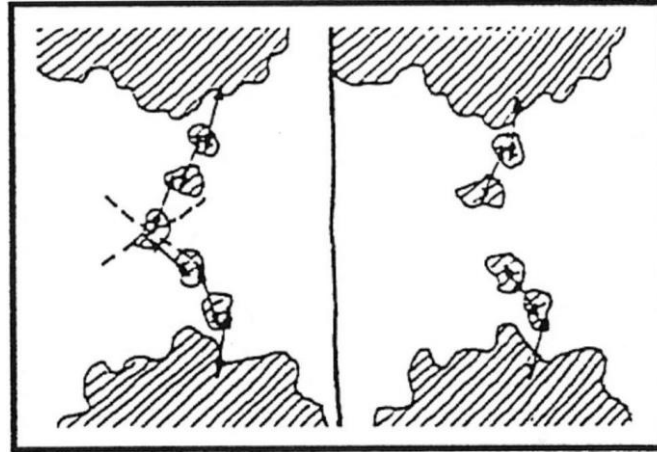
Şekil 2.4 Adım taşları bağlantılılığı (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

6. Görsel ilişkinin yüksek olduğu türlerde adım taşları arasındaki uzaklık bir sonraki adım taşının görülebilirliğine bağlıdır (Şekil 2.5), (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

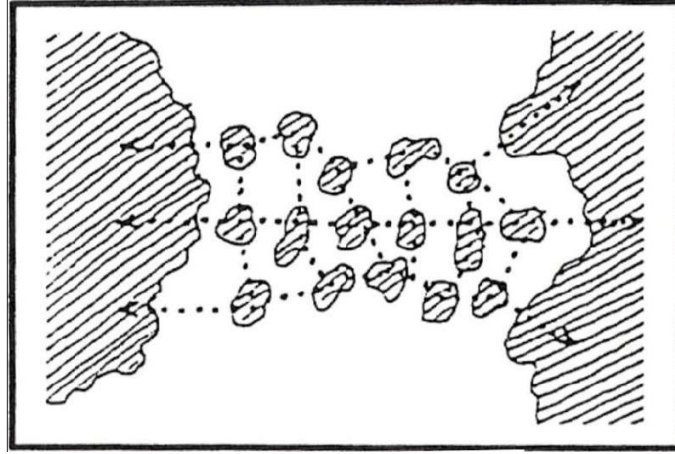
Şekil 2.5 Adım taşları arasındaki uzaklık (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

7. Lekeler arasında adım taşı görevi gören küçük bir lekenin kaybı hareketliliği zorlaştırmakta ve lekelerin izole olmasına neden olmaktadır (Şekil 2.6), (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

Şekil 2.6 Bir adım taşının yok olması durumu (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

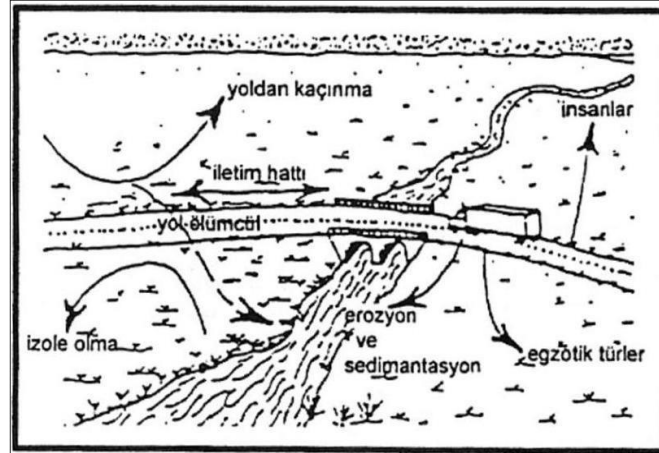
8. Büyük lekeler arasındaki adım taşları kümesi alternatif yollar sunmaktadır (Şekil 2.7), (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

Şekil 2.7 Adım taşları kümesi (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

Bariyerler; Yollar ve Rüzgar kıranlar

9. Peyzajda insan müdahalesiyle oluşturulan yol, demiryolu, enerji nakil hatları ve patikalar koridor görevi görürler (Şekil 2.8), (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

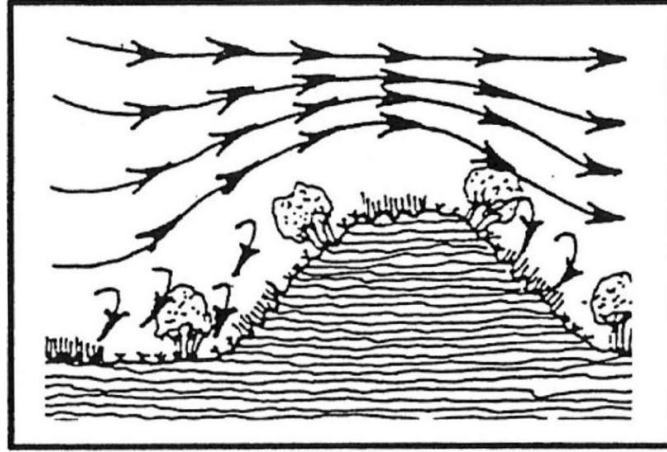

Şekil 2.8 Yollar ve diğer koridorlar (Dramstad vd 1996), Aktaran: Doğan 2012).

10. Rüzgar erozyonunun kontrolünü sağlamaktadır (Şekil 2.9), (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş

Şekil 2.9 Rüzgar erozyonunun kontrolü (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

Akarsu Koridorları

Akarsu sistemleri koridorlar içinde ayrıcalıklı öneme sahiptirler. Koridorlar, peyzaj mimarları için yoğun insan kullanımı karşısında ekolojik bütünlüğü korumak için fırsat olarak değerlendirilebilirler (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

11. Akarsu koridorları ve suda çözülmüş maddeler: Nitrojen ve toksinler gibi suda çözülmüş maddeler, bitki örtüsüne sahip bir koridordan geçerek seyreltilmektedirler. Böylece su kalitesi kontrol edilmiş olmaktadır (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

12. Koridor genişliği akarsu genişliğine göre değişmektedir. Yeterli genişliğin sağlanması;

- Sedimentlerin sünger şeklinde tutulmasının sağlanması ve sucul ekosistem besin zinciri için topraktaki organik maddenin desteklenmesi,
 - Balık habitatlarının girişi,
 - Taşkın ovası türleri için habitat oluşumuna olanak sağlanması
- açısından önemlidir (Dramstad vd 1996, Aktaran: Doğan 2012).

1.1.1.2 Koridorların kültürel işlevleri

Koridorlar sadece doğal kaynakların koruma-kullanım dengesini ve iyileştirilmesini sağlamak amacıyla tanımlanmamışlardır. Koridorlar bünyelerinde sosyo-kültürel elemanları da

Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş

bulundurarak ve bunların kullanımına olanak sağlarken insan kullanımları için de mekanlar sunmaktadırlar (Doğan 2012).

1960'larda Lewis Wisconsin Eyaleti'nde koridor oluştururken sadece doğal kaynakları kültürel kaynakları da listelemiştir ve listelediği bu kaynakları çevresel koridor kapsamında değerlendirmiştir (Bernard vd. 1998), (Çizelge 2.1) (Doğan 2012).

Çizelge 2.1. Doğal ve kültürel kaynak listesi (Şahin vd. 2011a,)

1.SU KAYNAKLARI
1.1 Doğal su kaynakları
Akarsu
Şelale
Hızlı akan su (kano-rafting)
Kuru dere
Plaj
Doğal su kaynakları (göze)
Durgun su yüzeyleri (göl vs)
İçmece
Termal
1.2 İnsanlar tarafından oluşturulan
İskele(marina)
Sarnıç
Kamping
Çekkek yerleri
Su değirmeni
Tekne kullanımı
Barajlar
Rezervuarlar
Özel nitelikli su yapıları
Balık üretim tesisleri
2. ISLAK ALAN KAYNAKLARI
2.1 Doğal
Avlanma alanları
Gözlem alanları
Islak alanlar
2.2 Kültürel
Av geliştirme sahaları
Yaban hayatı geliştirme sahaları
Gözlem kuleleri
Islak alan koruma projeler
3.TOPOGRAFİK KAYNAKLAR
3.1 Doğal
Mağara
Doğal köprüler
Falez
Fosil alanlar (yataklar)
Baki noktaları
Kanyon

Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş

Diğer jeomorfolojik oluşumlar
Yayla
Jeositler
3.2 Kültürel
Tırmanma
Golf
Kayak alanları
Teleferik-telesiyej-telesky-babylift
Doğa gezinti hatları
Piknik alanları(mesire)
Kamping(uzun-günübirlik)
Offroad
4. TARİHİ VE KÜLTÜREL KAYNAKLAR
Köprüler
Eski değirmen
Eski maden ocakları
Maden ocakları
Tarihi evler
Müzeler
Yerel satış noktaları
Terkedilmiş yerleşimler
Sanat müzeleri
Yerel festival alanları
Hamamlar
Tarihi izler
Tarihi savaş alanları
Tarihi mezarlıklar
Alışveriş merkezleri
Su kemerleri
İlginç sivil mimari
Kutsal sayılan yerler
Türebeler
Kümbet
Kervansaraylar-Hanlar
Camiler
Kiliseler
Havralar(sinegok)
Cemevi
Namazgah
Kervansaraylar-Hanlar
5.ARKEOLOJİK KAYNAKLAR
Amfityatrolar
Arkeolojik yerleşimler
Kale (arkeolojik)
Su kemerleri
Sarnıç
Höyük
Tümülüs
Arkeolojik mezarlıklar
Hamam kalıntıları
6. YABAN HAYATI
Özel yaşam alanları
7. TURİSTİK SERVİS ALANLARI
Hastane
Telefon
Çeşme

Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş

Eczane
Konaklama
Benzin istasyonu
Tuvaletler
Restoranlar
Kuru temizleme

KAYNAKLAR

- Dramstad, W.E., Olson, J.D., Forman, R.T.T. 1996. Landscape Ecology Principles in Landscape Architecture and Land – Use Planning. Harvard University, Graduate School of Design, Island Press, American Society of Landscape Architects. p 35-46
- Forman, R.T.T. 1995. Land Mosaics. The Ecology of Landscape and Region. Cambridge University Press. Cambridge, UK. p 145-176
- Bernard, J. Niemann, Jr., Math, H., Stephen V., Todd, S. and Douglas, M. 1998. Land Information & Computer Graphics Facility, UW-Madison. Technical Paper No.
- Şahin, Ş, Perçin, H., Kurum, E., Uzun, O., Bilgili, B.C., Tezcan, L., Müftüoğlu, V., Çorbacı, Ö.L., Sütünç, S., Doğan, D., Koç, Ö., Coşkun, C.P., Eğri, V. 2010. **PEYZAJ-44: İL Ölçeğinde Peyzaj Karakter Analizi ve Turizm/Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi.** 109G074 Nolu TÜBİTAK KAMAG Projesi 1 Ara Raporu.
- Doğan D. 2012.Malatya İli Kapsamında Peyzaj Koridoru Kavramının İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Ankara